בס"ד.

פתח דבר

בקשר עם י"ט תמוז הבעל"ט, יום מלאות מאה ועשר שנים לכניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתו של אאע"ה (תר"ם – תש"נ), ויום השבי"ע דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג)* –

הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה עשרה שיושבין כו', שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דט"ו תמוז ה'תשמ"ב.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' פנחס, שנת ה'תש"נ (הי' תהא שנת נ'סים),
מאתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק,
ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א,
ברוקלין, נ.י.

---

*) ראה „מפתח" המאמרים שבריש סה"מ תרנ"ב-תרנ"ג ס"ע VII ואילך. הוספות לסה"מ שם ע' שכה-שכו. וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רכא הערה 4.

בס"ד. ט"ו תמוז ה'תשמ"ב*

עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם[1], ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל הגאולה במאמרו ד"ה זה, שניתן על ידו, לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (שנת תרפ"ח), דהגם שגם אחד שיושב ועוסק בתורה ממשיך גילוי אלקות, וכהמשך מאמר המשנה ומבין אפילו חמשה כו' אפילו שלשה כו' אפילו שנים כו' אפילו אחד כו', מ"מ, ההמשכה שע"י תורה דרבים היא המשכה נעלית יותר. דכמו שבתפלה[2] אמרו רז"ל תפלת רבים אינה נמאסת, כי ע"י תפלת רבים נמשכים י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות, ויתירה מזו[3] דההמשכה מלמעלה שע"י תפלת רבים היא לא לפי ערך האתערותא דלתתא שלהם (גם לא לפי ערך האתעדל"ת דרבים), כמו"כ הוא בתורה, שע"י לימוד התורה דרבים, הוא המשכת י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות, דהגם שההמשכה ד"י"ג מדות הרחמים ע"י עסק התורה, הוא מצד מעלת התורה, ד"י"ג המדות שהתורה נדרשת בהן הם כנגד י"ג מדות הרחמים. דמזה מובן, שההמשכה ד"י"ג מדות הרחמים היא גם כשאחד יושב ועוסק בתורה, מ"מ המשכת י"ג מדות הרחמים ע"י עסק התורה היא בעיקר ע"י לימוד תורה ברבים דוקא, היינו שהדרגא ד"י"ג מדות הרחמים שנמשכת ע"י עסק התורה ברבים היא דרגא נעלית יותר, ויתירה מזו, שההמשכה שע"י לימוד התורה דרבים, היא לא לפי ערך הלימוד דהרבים.

ב) ויש לומר, שהדמיון דתורה לתפלה, מרומז גם במאמר המשנה הנ"ל, ומבין אפילו אחד, שנאמר[4], בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, דבכל המקום גו' קאי על בית המקדש [מקום שהשכינה באה שם, אבוא אליך], שבו ניתן רשות להזכיר שם המפורש [אזכיר את שמי][5], ובית המקדש שייך לעמוד העבודה, קרבנות[6] ותפלה[7] [ולהוסיף, שגם ברכת כהנים שבה היו מזכירים בבית המקדש את השם ככתבו[5], היתה אחרי הקרבת תמיד של שחר[8] (ההתחלה דכל הקרבנות), וגם

---

*) מאמר זה הוא המשך למאמר ד"ה זה ד"י"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב), שי"ל בקונטרס שלפני זה (י"ב-י"ג תמוז – לעיל ע' שז ואילך), ולכן לא נכפלו כאן (רוב) הציונים והמ"מ שכבר נסמנו שם.

1) אבות פ"ג מ"ו.
2) ברכות ח, ע"א.
3) ראה בארוכה בהמאמר ד"י"ג תמוז ס"ד (לעיל ע' שי) ואילך.
4) יתרו כ, כא.
5) פרש"י עה"פ יתרו שם, מטותה לח, א.
6) דענינו של בית המקדש הוא „בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הלכות בית הבחירה).
7) דבית המקדש נקרא „בית תפלה" (ישעי' נו, ז). וגם עליית התפלות שמחוץ לביהמ"ק הוא ע"י ביהמ"ק – ראה ברכות ל, א. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ג. טושו"ע (דאדה"ז) או"ח הל' תפלה סצ"ד ס"א-ב. וביר' ברכות פ"ד ה"ה – בענין הנ"ל – מוסיף ומסיים: והי"ד כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.
8) רמב"ם הל' נשיאת כפים פי"ד ה"ט והי"ד.

עכשיו קבעו חכמים ברכת כהנים בתפלה[9], ובתפלה עצמה – בברכת עבודה[10]. ובמשנה מביא פסוק זה (בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך) לענין השראת השכינה שע"י לימוד התורה, ומזה משמע שתורה ותפלה שייכים זל"ז ובענין זה במיוחד.

ולהוסיף, דהפירוש שבכל המקום אשר אזכיר את שמי גו', קאי על בית המקדש, שבו ניתן רשות להזכיר את שם המפורש, הוא פשוטו של מקרא[11] (תורה שבכתב), והפירוש שאזכיר את שמי קאי על לימוד התורה הוא ע"פ דרשת חז"ל (תורה שבעל פה). וע"פ הידוע[12] שכל הענינים דתושבע"פ נמשכים מתושב"כ, יש לומר, דזה שהלימוד שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרוי' הוא מהפסוק בכל המקום אשר אזכיר את שמי גו' שבפשטות קאי על ביהמ"ק ששייך לעמוד העבודה, הוא, כי עיקר הענין דהשראת השכינה באופן דאבוא אליך, המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות (אבוא, אני בעצמי), הוא ע"י קו העבודה, העלאה מלמטה למעלה. וכמבואר בתניא[13] דהטעם שע"י תפלה נמשך אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות [שע"י המשכה זו נעשה שינוי בהנבראים, לרפאות החולים ולברך השנים] הוא מפני גודל העילוי דהעלאת מ"ן. וע"י התפלה באה אח"כ המשכה זו גם בתורה.

וע"פ מ"ש בהמאמר דבעל הגאולה (הובא לעיל סעיף א) דזה שע"י תפלה וע"י תורה ממשיכים יגמה"ר שלמעלה מהשתלשלות, הוא בעיקר בתפלת רבים[14] ובתורה דרבים, ועד שההמשכה שע"י תפלת רבים ותורה דרבים היא שלא לפי ערך האתערותא דלתתא (דהרבים), מובן, דענין הנ"ל שההמשכה שלמעלה, מהשתלשלות שבתורה היא ע"י התפלה, מדגיש עוד יותר בההמשכה שע"י רבים. וכמו שנתבאר לעיל (בהמאמר ד"ה ג תמוז[15]) דהטעם שענין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה שע"י תורה דרבים נלמד (בהמאמר דבעל הגאולה) מההמשכה שע"י תפלה דרבים[16], הוא, כי עיקר ומקור ענין זה הוא בתפלה, וע"ז נמשך אח"כ גם בתורה.

9) שו"ע אדה"ז או"ח הל' נשיאת כפים סקכ"ח ס"א. וש"נ.
10) סוטה לח, ב. שו"ע אדה"ז שם ס"כ"ב. וש"נ.
11) שהרי הוא פירוש רש"י.
12) וכלשון הרגיל בש"ס "מנא הני מילי אמר קרא". וראה לקו"ת ברכה צד, א ואילך. שה"ש יא, ד. ובכ"מ.
13) קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).
14) ראה בארוכה אוה"ת שבת שובה ע' א'תסג ואילך, שגם בתפלת יחיד (גם בכל השנה) נמשכים יגמה"ר, אלא שיש בזה כמה וחילוקי דרגות.
15) סעיף ט (לעיל ע' שיד).
16) משא"כ ענין ההמשכה דאחד שיושב ועוסק בתורה אינו נלמד מההמשכה שע"י תפלה, שהרי להפירוש שבמס' אבות מדבר הכתוב בתורה.

ג) והגם שהמעלה דהעלאת מ"ן ישנה לכאורה גם בתורה, וכמבואר בהמאמר דבעל הגאולה[17] שגם בתורה צ"ל עבודה ויגיעה, מ"מ, עיקר הענין דהמשכה שלמעלה מהשתלשלות הוא ע"י העלאת מ"ן דתפלה דוקא[18]. ונקודת הביאור בזה, שהמעלה דעבודת האדם (העלאת מ"ן) שעל ידה נמשך אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות, היא (בעיקר) כשהעבודה היא בביטול[19], וענין הביטול הוא בעבודת התפלה. שהיגיעה בלימוד התורה, כיון שענין הלימוד הוא שיבין וישיג מה שלומד, לכן היגיעה בתורה, גם היגיעה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד[20], אף שיגיעה זו היא לא (רק) בשביל הבנת התורה אלא בכדי לשנות טבעו ורגילותו, אינה אמיתית ענין הביטול, כיון שגם הלימוד דפעם המאה ואחד הוא בהבנה והשגה. ועיקר הביטול הוא בעבודת התפלה, שהאדם המתפלל הוא כעבד[21] בפני רבו[22]. ויש לומר, שגם העבודה דתפלה שבשביל עסק התורה (דכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו[23]), כיון שהתפלה היא בשביל התורה שענינה הוא הבנה והשגה, אינה אמיתית ענין הביטול[24]. ולכן עיקר הענין דהמשכה שלמעלה מהשתלשלות (ומכ"ש המשכה שלא לפי ערך ההעלאה) הוא ע"י העלאת מ"ן דתפלה, וע"ז נמשך אח"כ גם בתורה. דע"י העבודה שבתורה [העבודה דתפלה שבשביל התורה, ולמטה מזה – העבודה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד בכדי לשנות טבעו ורגילותו, ולמטה מזה – היגיעה בהבנת התורה, התורה שלומד היא כלי לההמשכה שלמעלה מהשתלשלות שע"י תפלה.

ד) והנה[25] ענין זה (שע"י התפלה נמשך אח"כ גם בתורה) מרומז גם בשני הקאפיטלאך תהלים השייכים ליום ההולדת[26] דבעל הגאולה בשנה זו (תשמ"ב), בקאפיטל קב שסיימו לומר בערב יום ההולדת[27] ובקאפיטל קג שהתחילו

17) סעיף ב.
18) כדמוכח גם מהמבואר בקו"א שבהערה 13, שדוקא ע"י תפלה נעשה שינוי בהנבראים, "משא"כ בתרמ"ח שאין שינוי בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש ובזרוע" – כי ההמשכה דלמעלה מהשתלשלות שעל ידה נעשה שינוי בהנבראים היא דוקא ע"י העלאת מ"ן.
19) ראה אוה"ת שבהערה 21.
20) חגיגה ט, ב. וראה בארוכה תניא פט"ו.
21) ראה אוה"ת נשא ע' ערה (בענין המעלה דתפלה לגבי תורה) "ע"י ביטול העבד ממשיך יהי רצון מה שלמעלה מהחכמה". וראה ברכות לד, סע"ב (הובא באוה"ת שם) דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחב"ד הוא לפי שהוא "בעבד לפני המלך".
22) טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח הל' תפלה סו"ס צה. וראה גם שבת יו"ד, א. שו"ע אדה"ז שם סק"ד ס"ב.
23) יבמות קט, ב.
24) והגם דכיון שתפלה היא בקשת צרכיו נמצא לכאורה (שכל) תפלה היא בשביל ענין אחר – יש לומר: צרכיו דעבד באים ע"י שמבקש מרבו (ובאופן דעבד המבקש), ולכן, כשהעבד מבקש צרכיו מרבו (והבקשה שלו היא בביטול דעבד המבקש מרבו), לא נתערב "מציאות" שאינה עבדות, כי זהו הסדר דעבד. משא"כ כשהתפלה היא בשביל לימוד התורה. ועצ"ע.
25) בהבא לקמן ראה גם (בקיצור) בהמאמר ד"ה ג תמוז ס"ט (לעיל ע' שיד).
26) ראה לעיל שם הערה 59.
27) אלא שאעפ"כ שייך הוא ליום ההולדת – ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רי הערה 52.

לומר ביום ההולדת. דבמזמור קב מתחיל בענין התפלה – תפלה לעני גו', ובתפלה עצמה – בתפלה שבתכלית הביטול, תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו. וכתורת הבעש"ט הידועה[28] עה"פ, שתפלת העני היא שלפני הוי' ישפוך שיחו. דזה שאינו מבקש שום דבר (גם לא ענינים רוחניים[29]) וכל מבוקשו הוא לשפוך שיחו לפני הוי', הוא מפני גודל הביטול שלו. ויש לומר, דענין זה (שאינו רוצה ומבקש שום דבר, גם לא ענינים רוחניים, ורק לשפוך שיחו לפני הוי') הוא[30] ע"ד האהבה דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי[31], וכלשון אדמו"ר הזקן[32] "איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאיין ג"ע איך וויל ניט דאיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין". ויש לומר, דע"י שאמר אדמו"ר הזקן איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין, ובפרט לאחרי שנתפרסם זה ע"י הצמח צדק, ניתן הכח[33] לכאו"א שהולך בעקבותיו (וואָס האַלט זיך אין דער קליאַמקע[34]) שבנוגע לפועל עכ"פ יהי' אצלו מעין זה. ובפרט ע"י לימוד תורתו של אדמו"ר הזקן (ועאכו"כ ע"י לימוד ענין זה), שעי"ז מתיחדים ביחוד נפלא[35] עם תורתו של אדמו"ר הזקן, ועי"ז – עם אדמו"ר הזקן עצמו[36]. ובהמשך המזמור[37] אומר תכתב זאת לדור אחרון גו', דקאי על התורה שהיא נצחית. ויש לומר, שהקשר דשני הענינים הוא, כי הענין דנצחיות התורה בעבודת האדם הוא שהתורה, שלומד היא חקוקה במוחו ולבו[38], שאז דוקא, אין שייך שיהי' בזה שינוי (נצחיות), ובכדי שלימוד התורה שלו יהי' באופן דחקיקה, הוא ע"י הקדמת עבודת התפלה. ונקודת הביאור בזה, דענין החקיקה דתורה, הוא (בעיקר) בהתורה כמו שהיא בשרשה, בבחינת הכתר שלמעלה מחכמה[39]. ולאחרי שנמשכה ונתלבשה בחכמה [דלמעלה, ועאכו"כ לאחרי שירדה ונתלבשה בשכל האדם] היא באופן דכתיבה. ובכדי שלימוד התורה בהבנה והשגה, תהי' באופן דחקיקה, הוא ע"י המשכת השורש דתורה (כתר) בהתורה שלמטה. ויש לומר, דזהו מ"ש תכתב זאת לדור אחרון, תכתב לשון עתיד, שבכדי שהתורה שלומד תהי' אצלו בבחינת נצחיות (לדור אחרון), צריך להגיע

28) כש"ט (הוצאת קה"ת) סי' צז (יג, ג).

29) כמובן מהמשך הענין שבתורת הבעש"ט שהובא בספר אור המאיר פ' וישלח – נעתק בסה"מ מלוקט ח"ג ע' קו.

30) ראה גם סה"מ מלוקט שם.

31) תהלים עג, כה.

32) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א).

33) ראה עד"ז סה"מ מלוקט שם ס"ע קט ואילך.

34) ראה סה"מ תרפ"ד בהוספות ס"ע שנד.

35) תניא פ"ה.

36) וע"ד פי' הידוע במרז"ל (שבת קה, א – ע"פ גירסת העי') "אנא נפשי כתבית יהבית", (לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. אוה"ת יתרו ע' תתקא ואילך), שהקב"ה "נתן" ו"הכניס" את עצמו בתורתו. והרי "צדיקים דומין לבוראן" (ב"ר פס"ז, ח. ובכ"מ).

37) פסוק יט.

38) להעיר מלקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד).

39) ראה לקו"ת בחוקותי מו, ד.

לדרגת החקיקה דתורה שלמעלה מבחינת כתיבה, ולהמשיך משם בחינת הכתיבה דתורה, תכתב לשון עתיד. וזוהי השייכות דתכתב זאת לדור אחרון לתפלה לעני גו', שע"י הקדמת הביטול דתפלה, ובפרט כשהתפלה היא בתכלית הביטול, שתפלתו היא שלפני הוי' ישפוך שיחו, עי"ז הוא ממשיך גילוי אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות, והמשכה זו באה אח"כ גם בלימוד התורה שלו, תכתב זאת לדור אחרון.

ה) ועד"ז הוא במזמור קג שמתחיל בענין התפלה – ברכי נפשי את ה', שהוא תפלת שבח והודי', ובתפלה עצמה – תפלה שבתכלית הביטול. דהשבח וההודי' של דוד להקב"ה (ברכי נפשי את ה') היתה על כל מאורע ומאורע, כדאיתא בגמרא[40] שדוד דר בחמשה עולמים ובכל עולם אמר שירה (חמשה ברכי נפשי[41]), דיש לומר, שכל המאורעות דהאדם נחלקות לחמשה סוגים (חמשה עולמים), ודוד אמר שירה להקב"ה על כל המאורעות, דאמירת שירה להקב"ה גם על הענינים דהיפך הטוב הנראה והנגלה הוא מפני גודל ועוצם הביטול. ובהמשך המזמור[42] אומר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע[43], הקדמת נעשה לנשמע שהיתה הכנה לקבלת התורה. ויש לומר, שהקשר דשני הענינים[44] הוא, כי הביטול דהקדמת נעשה לנשמע, הוא לא רק בנוגע לקיום המצוות אלא גם בלימוד התורה[45]. דע"י שלפני מתן תורה הקדימו נעשה לנשמע, ניתן הכח לכ"א מישראל שלימוד התורה שלו יהי' בביטול, באופן דתען לשוני אמרתך[46], כעונה אחר האומר[47] ועד שהדיבור שלו (בתורה) אינו תלוי ברצונו ובבחירתו[48], ועד שהביטול שלו כשעוסק בתורה, הוא דוגמת הביטול דעל[49] כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן[50]. וזוהי השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו[51] לברכי נפשי את ה', כי ע"י עבודת התפלה, ובפרט כשהתפלה היא שאומר שירה על כל מאורע (חמשה ברכי נפשי), נמשך הביטול דתפלה גם בעסק התורה שלו.

40) ברכות יו"ד, א.

41) לשון הגמרא בברכות שם. ובפרש"י שם: "לעיל חשיב להו". ואף דשירה השני' (ד"לעיל") היא "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'", הרי בנ"י הקדימו נעשה לנשמע.

42) פסוק כ.

43) שבת פח, א.

44) ובפרט שפסוק זה עצמו הוא אחד מחמשה השירות, תפלה.

45) להעיר, שכשראה ההוא צדוקי שרבא "מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידי' תותי כרעא כו'" (טרדתו של רבא בלימוד התורה), אמר לי' "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו" (שבת שם).

46) תהלים קיט, קעב.

47) ראה תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ. ובהוספות לתו"א שם (קי, ריש ע"ב) מקשר זה עם ענין נעשה ונשמע.

48) הוספות לתו"א שם (קי, א ואילך).

49) שבת פח, ב.

50) הוספות לתו"א שם (קט, א).

51) להעיר מאוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שפו) "לשמוע בקול דברו שיהי' תען לשוני אמרתך".

ויש להוסיף בביאור השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו לחמשה ברכי נפשי, דעיקר החידוש בהביטול דלימוד התורה הוא בתושבע"פ, שלימודה צ"ל בהבנה והשגה [דכשאינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד[52]] ואעפ"כ הלימוד הוא בביטול, וע"ד על כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן, דהגם שכל דיבור הוא דיבור פרטי[53] (דענין ההתחלקות שייך להבנה והשגה דתורה) מ"מ על כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן וזוהי השייכות דלשמוע בקול דברו לחמשה ברכי נפשי, כי החידוש בהביטול דחמש פעמים ברכי נפשי (שבמזמור קג) על הביטול דלפני הוי' ישפוך שיחו (שבמזמור קב), הוא, שהביטול דלפני הוי' ישפוך שיחו הוא שאין נוגע לו שום דבר (כי כל מבוקשו הוא לדבר עם המלך), והביטול דחמש ברכי נפשי שאומר שירה על כל המאורעות (גם על הענינים דהיפך הטוב הנראה והנגלה) הוא שגם הענינים השייכים למציאותו הם בתכלית הביטול. וע"י ביטול זה בתפלה נמשך אח"כ גם בעסק התורה שלו, שגם הלימוד בהבנה והשגה הוא בביטול.

ו) וממשיך בהמאמר דבעל הגאולה[54] (לאחרי שמבאר שני הענינים דתפלה ותורה), דבריאת העולם היא בשביל ישראל ובשביל התורה, כמ"ש[55] בראשית ברא אלקים גו', בראשית הוא ב' ראשית, דבריאת העולם הוא בשביל ישראל שנקראים ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית[56]. שהכוונה דבריאת העולם היא, שישראל ילמדו תורה כמו שניתנה למטה בעוה"ז דוקא. ויש לומר, שהשייכות דב' ראשית ישראל ותורה להמבואר לפנ"ז בענין תפלה ותורה, הוא, כי תפלה היא עבודת וביטול האדם (ישראל), ולכן שני הענינים דתפלה ותורה שייכים לב' ראשית ישראל ותורה[57]. ומה שאומר בהמאמר „שישראל ילמדו תורה", יש לומר, כי ענין התפלה הוא, העלאה מלמטה למעלה (יציאה מהעולם[58]), והכוונה דבריאת העולם היא שיומשך גילוי אלקות בהעולם, ולכן, כשמדבר בענין הכוונה דבריאת העולם, אומר גם בנוגע לישראל „שישראל ילמדו תורה". ועפ"ז יש לבאר גם מה שמביא בהמאמר (בהמשך להענין שהכוונה דבריאת העולם היא שישראל ילמדו תורה) מה שאמרו רז"ל[59] תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם יקיימו ישראל את תורתי כו', ומבאר, דיקיימו ישראל את תורתי הוא קיום המצוות [והלשון יקיימו ישראל את תורתי הוא, כי קיום המצוות צריך להיות ע"פ התורה דוקא], כי זה שהעולם נברא בשביל התורה הוא

52) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. ושי"נ.
53) להעיר מלקו"ת במדבר יו, א.
54) סעיף ג.
55) בראשית א, א.
56) תנחומא (באבער) בראשית ג. ה. לקח טוב ר"פ בראשית. פרש"י ורמב"ן עה"פ. וראה ב"ר ר"פ בראשית. ויק"ר פל"ו, ד.
57) להעיר מסה"מ פר"ת ע' רנא, דהחילוק שבין תפלה לתורה הוא כהחילוק שבין נש"י לתורה.
58) להעיר מזה שחסידים ואנשי מעשה היו מגיעים (בעת תפלתם) להתפשטות הגשמיות (שו"ע אדה"ז או"ח הל' תפלה סצ"ח ס"א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ה).
59) שבת פח, א.

(בלשון המאמר) שכל עניני העולם יהיו ע"פ התורה, ופעולת התורה בעולם היא ע"י קיום מצוות התורה[60].

ז) והנה לאחרי שמבאר בהמאמר שבריאת העולם הוא בשביל ישראל ובשביל התורה, ושקיום העולם הוא ע"י קיום מצוות התורה, ממשיך בהמאמר[61] ביאור החילוק בין לימוד התורה דיחיד ללימוד התורה דרבים, שע"י תורה דרבים נמשך אור עליון יותר, ומוסיף, שזה מובן במכש"כ מזה שע"י תפלת רבים ההמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה. ומסדר הענינים שבהמאמר משמע, דזה שהלימוד דההמשכה שע"י תורה מההמשכה שע"י תפלה הוא באופן דמכש"כ, שייך להמבואר לפנ"ז בענין הכוונה דבריאת העולם. ויש לומר הביאור בזה, שהכוונה דדירה בתחתונים היא שעשיית הדירה (המשכת גילוי אלקות בעולם) תהי' ע"י האדם. וכיון שעבודת התפלה היא העלאה מלמטה למעלה, וההמשכה שע"י התפלה היא מצד למעלה אלא שבאה ע"י התפלה (עבודת האדם)[62], לכן יש יתרון בההמשכה שע"י תורה [שלימוד התורה דהאדם ממשיך גילוי אלקות בעולם] לגבי ההמשכה שע"י תפלה. וע"פ הידוע[63] שאמיתית הענין דאין ערוך הוא דוקא לגבי העצמות, יש לומר, דענין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה, הוא בעיקר בההמשכה שע"י תורה, כי בהמשכה זו דוקא נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, כוונת העצמות. ועפ"ז יש לבאר סדר הענינים בהמאמר, דזה שהלימוד דההמשכה שע"י תורה מההמשכה שע"י תפלה הוא באופן דמכש"כ בא (דוקא) לאחרי הביאור דכוונת הבריאה, כי בההמשכה שע"י תורה שני ענינים, ההמשכה שע"י תורה מצד מעלת התורה עצמה — דהמשכה זו היא למטה מההמשכה שע"י תפלה (כנ"ל סעיף ג), וההמשכה שע"י תורה מצד זה שעל ידה נמשך גילוי אלקות בעולם ע"י עבודת (לימוד) האדם — דהמשכה זו היא למעלה מההמשכה שע"י תפלה, כנ"ל. ולכן, לאחרי הביאור בכוונת הבריאה [שכוונה זו נשלמת ע"י התורה], מוסיף שהלימוד דתורה מתפלה הוא באופן דמכש"כ שיש יתרון בההמשכה דתורה לגבי ההמשכה דתפלה.

ח) ויש לקשר זה עם המאמר ד"ה הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי[64] שאמר בעל הגאולה בי"ב תמוז הראשון (תרפ"ז)[65], דצריך להבין[66] אומרו הוי' לי בעוזרי,

60) להעיר, שרי"ה (דשם הוי') הם תורה ומצוות (תקו"ז ת"י (כה, ב). אגה"ת ספ"ד. ובכ"מ). והרי המשכת הוי' (ז"א) למטה הוא ע"י ה' תתאה (מלכות).
אלא שמ"מ חילוק בין תורה לתפלה, דתפלה הוא בחי' י"ה (לקו"ת ראה כט, א ואילך) „נסתרות". משא"כ ו' תורה הוא המשכה למטה (אלא שהמשכתו הוא ע"י ה"ה), מצוות. וראה לקו"ת שם (ל, ד) „בחי' ו"ה רומז לבחי' בונך שהוא ענין דירה בתחתונים".
61) סעיף ד (לעיל ע' שי).
62) להעיר מסה"מ תרס"ה ע' קמג-ד.
63) סה"מ תרנ"ב ע' ז ואילך. ובכ"מ.
64) תהלים קיח, ז.
65) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. תרפ"ז ע' רא ואילך.
66) ראה גם רד"ה הוי' לי בעוזרי בלקו"ת דרושים לשמע"צ (פח, ב).

דמשמעות הלשון הוא, שישנם כמה עוזרים (עוזרי לשון רבים) והבקשה היא שגם הקב"ה יהי' בין העוזרים, והרי כל ישראל מאמינים באמונה פשוטה שהוא ית' לבדו הוא העוזר והמושיע להאדם בכל ענייניו. וביותר אינו מובן, דמשמעות הלשון הוי' לי בעוזרי הוא שהעיקר הם העוזרים לשון רבים, והבקשה היא שהקב"ה יצטרף אליהם. גם צריך להבין אומרו ואני אראה בשונאי (שיראה נקמה בשונאיו), דלכאורה הוה לי' לבקש שיעשו תשובה ויהפכו לאוהבים. ובפרט שדוד עצמו אמר[67] יתמו חטאים ולא חוטאים. וביותר אינו מובן אומרו ואני אראה בשונאי, הרי חוש הראי' הוא מהחושים הכי נעלים, ועד שמהחידושים שיהיו לע"ל הוא[68] ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'[69], ועד"ז הוא בנוגע למתן תורה שמעיקרי המעלות דמתן תורה הוא[68] אתה הראת לדעת גו'[70], ואעפ"כ ביקש דוד ואני אראה בשונאי, שהראי' שלו תהי' בנקמת שונאיו. גם צריך להבין השייכות דואני אראה בשונאי להוי' לי בעוזרי.

ונקודת הביאור בזה (בהמאמר), דעוזרי קאי על הניצוצות המתבררים ע"י עבודת האדם, שהם העוזרים של האדם. והבקשה הוי' לי בעוזרי היא, שע"י העבודה דבירור הניצוצות (עוזרי) יהי' הוי' לי, שיומשך לו גילוי שם הוי' שלמעלה מהשתלשלות. ויש לומר, דע"י שהמשכת הגילוי דשם הוי' להאדם (הוי' לי) הוא ע"י בירור הניצוצות (בעוזרי), הגילוי הוא בפנימיות. דהגילוי שנמשך לו מלמעלה בדרך אתערותא דלעילא מצד עצמה, הוא בבחינת מקיף, ולכן אין לו קיום[71]. ועד"ז הוא בנוגע לההמשכה שנמשכת לו ע"י בקשתו בתפלה. ולכן אומר הוי' לי בעוזרי, שהמשכת הגילוי דשם הוי' אליו, היא לא בדרך נהמא דכסופא[72] אלא שזה (כאילו) מגיע לו עבור עבודתו בעבודת הבירורים, תכלית כוונת הבריאה. ועי"ז נעשה הוי' ל', שהוא מתאחד עם הגילוי, שלכן הגילוי הוא דבר קיים לעולם, דכל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם[73].

ט) **וממשיך** בהכתוב ואני אראה בשונאי, דבבירור הניצוצות שני ענינים בכללות. בירור הניצוצות שבקו"נ ע"י עבודת הצדיקים, ובירור הניצוצות שבגקה"ט ע"י עבודת התשובה. ולכן במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו[74], כי שורש הניצוצות שנפלו בגקה"ט שמתבררים ע"י הבע"ת הוא למעלה יותר משורש הניצוצות שנפלו בקו"נ שמתבררים ע"י הצדיקים[75].

---

67) תהלים קד, לה. וראה ברכות י"ד, א.
68) ראה תניא פל"ו (מו, א). לקו"ת צו יז, ב ואילך. ובכ"מ.
69) ישעי' מ, ה.
70) ואתחנן ד, לה.
71) ראה לקו"ת ויקרא ב, סע"ב ואילך.
72) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ו, ד.
73) ויק"ר פ"ב, ב. מדרש שמואל פ' יט. נת' בלקו"ת במדבר ט, ג ואילך. ובכ"מ.
74) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, מברכות לד, ב.
75) ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ קצא, א.

ועד"ז הוא בעבודת הצדיקים (ועמך כולם צדיקים[76]), שיש יתרון בהבירור דדברי הרשות ע"י העבודה דכל מעשיך יהיו לשם שמים[77] על הבירור דדברים הגשמיים שע"י קיום המצוות. דכיון שדברי הרשות, גם כשעושה אותם לשם שמים הם נשארים דברי הרשות (מעשיך), לכן, ע"י הבירור דדברי הרשות, נשלמת יותר הכוונה דדירה בתחתונים, תחתון[78] שאין תחתון למטה ממנו[79]. ולכן, העלי' שנעשית בהנשמה ע"י ירידתה למטה [שעיקר העלי' היא ע"י שבירידתה למטה, היא משלימה הכוונה דדירה בתחתונים[80]] היא בעיקר ע"י הבירור דדברי הרשות. וזהו ואני אראה בשונאי, שע"י בירור הניצוצות שבשונאי – הניצוצות שבדברים האסורים, ועד"ז הניצוצות שבדברי הרשות, שגם הם נכללים ב"שונאי" כתורת הבעש"ט הידועה[81] עה"פ[82] כי תראה חמור שונאך – באים לראי' באלקות, ואני אראה[83].

יו"ד) **והנה** מבואר בכ"מ[84] שהצדיקים עבודתם היא בעצמם וענין התשובה הוא שהאדם פועל גם בדבר שחוץ ממנו ומאיר את העולם. ועפ"ז יש לומר, שהענין ד"אני אראה" בכללות הוא נוסף על בירור דברי הרשות (בשונאי), אלא גם ע"י לימוד התורה עם זולתו. וכדמשמע בהמאמר (די"ב תמוז תרפ"ז) דזה שאמרו רז"ל[85] הבא לטהר מסייעין לו, דמשמעות לשון לטהר (ולא ליטהר) הוא לטהר אחרים, הוא, כי העזר והסיוע דניצוצות המתבררים (מסייעין לשון רבים, ע"ד בעוזרי) כשבא לטהר אחרים הוא באופן נעלה יותר.

ועפ"ז יש להוסיף עוד ענין במעלת עשרה שיושבים ועוסקים בתורה, דכיון שאין דיעותיהן שוות[86], הרי כל אחד מהעשרה יש לו ההסברה שלו (בהענין שלומדים), וע"י שלומדים יחד וכל אחד אומר ההסברה שלו להמשתתפים בהשיעור, יש בזה גם המעלה דעסק התורה עם זולתו. ועוד ענין בזה, דע"י שעשרה מישראל עוסקים בענין אחד, בתורה או בתפלה או בקיום מצוה, מיתוסף בהם ענין חדש – ענין הציבור[87], אור העולה על כולנה[88].

---

76) ישעי' ס, כא.
77) אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.
78) תניא רפל"ו.
79) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קסג ואילך. וראה בארוכה שם (ע' קסח ואילך), שהיתרון בהעבודה דכל מעשיך לשם שמים על העבודה דקיום המצוות הוא ע"ד מעלת הבע"ת על צדיקים.
80) ראה לקו"ש חט"ו ע' 242 ובהערות שם.
81) "היום יום" כח שבט. אגרות־קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שכה. כש"ט הוספות סי' טז.
82) משפטים כג, ה.
83) ד"ה הוי' לי בעוזרי תרפ"ז בסופו. וראה גם לקו"ת דרושים לשמע"צ שם (צ, ב).
84) סה"מ תרפ"ג ע' רכב. ה'תש"ט ע' 184.
85) שבת קד, א.
86) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א.
87) דענין ציבור הוא לא צירוף של עשרה יחידים, כ"א שנעשה מציאות חדשה, וכמו שהאריך בזה בצפע"נ – ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב ואילך.
88) ראה שעהיוה"א רפ"ב. ובכ"מ.

אוניברסיטת תל אביב — מחלקת הסטטיסטיקה

סדנה מתקדמת בניתוח נתונים

סמסטר ב' תשפ"ה

מרצה: ד"ר אביגיל ורדי

מתרגל: מר יונתן שפירא

מיקום: בניין "דניאל לוין", חדר 207

זמן: יום ג', 14:00–17:00

דרישות הקורס

1. נוכחות בכל המפגשים (מותר היעדרות אחת בלבד).
2. הגשת 4 תרגילים בית (בזוגות).
3. פרויקט גמר בקבוצות של 3–4 סטודנטים.
4. מבחן סופי (מועד א' ומועד ב').

ציון סופי

- תרגילים בית: 30%
- פרויקט גמר: 40%
- מבחן סופי: 30%

הערות

- השימוש בתוכנת R או Python חופשי.
- יש להגיש תרגילים בפורמט PDF בלבד.
- איחור בהגשה יגרור הורדה של 10 נקודות לכל יום.